

TOM WOLFE

EL REGNE DEL LLENGUATGE

Empúries

Tom Wolfe

El regne del llenguatge

Traducció d'Ernest Riera

Editorial Empúries

Barcelona

Títol original: *The Kingdom of Speech*

© Tom Wolfe, 2016

Amb la col·laboració del Departament de Cultura

Primera edició: setembre del 2018

© de la traducció: Ernest Riera, 2018

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s. l. u.,

Editorial Empúries

Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona

info@grup62.com

www.editorialemipuries.cat

Fotocomposició: La letra, S. L.

Impressió: Romanyà Valls

Dipòsit legal: B. 17.028-2018

ISBN: 978-84-17016-38-8

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats

ÍNDEX

Capítol I. La bèstia que parlava	9
Capítol II. <i>Gentlemen</i> i vells amics	41
Capítol III. L'Edat obscura	79
Capítol IV. Noam carisma	101
Capítol V. Què va caçar el caçamosques	125
Capítol VI. El tallafoc	149
Notes	191

CAPÍTOL I

LA BÈSTIA QUE PARLAVA

Una nit lluminosa de l'any 2016, amb la cara lluent per vés a saber la quantitat de MilliGAUSS de radiació X procedent de la pantalla d'ordinador que tenia al davant, jo navegava per la xarxa quan vaig passar el ratolí per una pàgina que deia:

EL MISTERI DE L'EVOLUCIÓ DEL LLENGUATGE*

Es veu que vuit pesos pesants evolucionistes** —lingüistes, biòlegs, antropòlegs i informàtics teòrics— havien publicat un article tot anunciant que renunciaven, que llançaven la tovallola, plegaven veles, ho enviaven tot a la merda pel que feia a la qüestió d'on prové la parla —el llenguatge— i com funciona.

«Les qüestions més fonamentals sobre els orígens i l'evolució de la nostra capacitat lingüística són enca-

* Era un article acadèmic a *Frontiers in Psychology* («El misteri de l'evolució del llenguatge», 7 de maig, 2014, disponible a: [dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00401](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00401)).

** Eren Marc D. Hauser, Charles Yang, Robert C. Berwick, Ian Tattersall, Michael J. Ryan, Jeffrey Watumull, Noam Chomsky i Richard C. Lewontin.

ra tan misterioses com sempre», concloïen. No només això, sinó que semblaven disposats a abandonar tota esperança de trobar *mai* una resposta. Oh, ja ho continuarem provant, deien esportivament... però haurem de tornar a començar de zero. Un dels vuit era el nom més important en la història de la lingüística, Noam Chomsky. «Durant els últims quaranta anys», deien ell i els altres set, «hi ha hagut una explosió de recerca sobre aquest problema», i l'única cosa que ha produït ha estat una pèrdua de temps colossal per part d'alguns dels cervells més privilegiats de l'àmbit acadèmic.

A veure, això era estrany... No havia sentit mai que un grup d'experts s'ajuntés per anunciar que eren uns fracassats absoluts...

Molt estrany, de fet... per tant vaig navegar i vaig fer Safari i a la fi el meu ratolí va trobar l'únic acadèmic que vaig poder descobrir que no estava d'acord amb els vuit fracassats, un químic de la Universitat de Rice... *Rice... Rice* havia tingut un equip de futbol americà molt potent... els Rice Owls... com els deu anar, ara? Vaig passejar el ratolí per la pàgina una estona més i, *uh-oh...* no gaire bé, la temporada passada, els Owls... *futbol americà...* i vaig navegar fins a *commocions al futbol americà...* exactament el que em pensava! Hi ha una veritable epidèmia de commocions! Estan molt enfeïnats clavant-se clatellots els uns als altres que ajudaran a fer-los contraure la malaltia d'Alzheimer abans d'hora!... *commocions...* navega, navega, navega... i ara, mira't això! El futbol americà no és res comparat

amb l'*hoquei sobre gel...* sense com a mínim dues commocions sota el crani, no estàs preparat ni de lluny per jugar a l'NHL...

...i el fet era que durant tota aquella estona tenia una cosa tan incrustada a les meves neurones piramidals de Betz que ni tan sols el cop de cap d'un defensa de l'NHL l'hauria pogut desallotjar: No poden esbrinar *què és* el llenguatge. Cent cinquanta anys des que es va anunciar la Teoria de l'Evolució, i no han descobert... *res...* durant aquest mateix segle i mig, Einstein va descobrir la velocitat de la llum i la relativitat de la velocitat, el temps i la distància... Pasteur va descobrir que els microorganismes, en especial els bacteris, provoquen una quantitat impia de malalties, des dels refredats de nas fins a l'àntrax fins a la pneumònia terminal intubada amb pneumotòrax... Watson i Crick van descobrir l'ADN, els blocs de construcció de què estan fets els gens... i cent cinquanta anys de lingüistes, biòlegs, antropòlegs i gent procedent de totes les altres disciplines no han descobert... *res de res...* sobre el llenguatge.

Quin problema hi ha? La parla no és un dels diversos atributs singulars de l'home... la parla és l'atribut dels atributs! La parla és el 95% del que eleva l'home per damunt dels animals! Físicament, l'home és una desgràcia. Les seves dents, incisives incloses, i fins i tot aquelles que anomena ullals, són de mida bebè i amb prou feines poden penetrar la pell d'una poma massa verda. Les seves urpes només serveixen per gratar-se quan li pica. El seu cos ple de lligaments

fibrosos el converteix en un poca cosa comparat amb tots els animals de la seva mida. ¿Els animals de la seva mida? En un combat cos a cos, mà contra urpa o mà contra ullal, qualsevol animal de la seva mida es cruspiria l'home per dinar. Però l'home n'és el propietari o els controla a tots, a tots els animals que existeixen, gràcies al seu superpoder: la parla.

De què va, tot això? Què és el que ha deixat incomptables generacions d'acadèmics, de genis homologats, absolutament desconcertats pel que fa a la parla? Durant la meitat del temps que hi han dedicat, com ja veurem, han declarat el problema formalment i oficialment insoluble, i ho han deixat estar. Què és el que encara no entenen, després d'una veritable eternitat?

La nostra història comença dins del cap martiritzat per una cefalea insuportable d'Alfred Wallace, un naturalista britànic autodidacte, amb prou feines escolaritzat, alt, desmanegat i amb barba llarga, que estudiava —tot sol— la flora i la fauna d'una illa volcànica de l'arxipèlag malai prop de l'equador... quan va enxampar la temuda febre Genghis, coneguda avui en dia com a malària. Vet-lo aquí, doncs, en poca cosa més que una cabana amb sostre de fulles, ajagut, malalt, invàlid, indefens... i una altra tanda de paroxismes l'ataca amb tota la força... els calfreds, les convulsions que li sacsegen les costelles... el pic de febre que li esberla el cap seguit d'una suor tan profusa que converteix el llit en un pantà tropical.

Com que som al 1858 en una engruna de terra molt, molt cap al sud dels dandis, fatus, copaltes i aristòcrates de Londres, Wallace no té res més a mà per passar l'estona que un exemplar de *Tristram Shandy* que ja s'ha llegit cinc vegades; només això, i els seus pensaments...

Un dia jau al pantà pudent que li fa de llit... i pensa... en això i en allò... quan li comença a bombollear bulb raquidi amunt un llibre que es va llegir ben bé dotze anys enrere: *Un assaig sobre el principi de població*, escrit per un sacerdot de l'Església anglicana, Thomas Malthus.*

El sacerdot tenia una deformació al paladar que li provocava un defecte de parla, però escrivia de somni. El llibre s'havia publicat el 1798 i encara era ben viu seixanta anys i sis edicions després. Sense cap control, deia Malthus, les poblacions humanes s'incrementarien geomètricament, i es doblarien cada vint-i-cinc anys.¹ Però els aliments disponibles només s'incrementen aritmèticament, pas a pas.² Cap al segle XXI, la terra sencera estaria coberta per una gran massa palpitant de gent molt afamada, enganxats cuixa amb maluc, panxa amb cul. Però, com va predir Malthus, alguna cosa es va dedicar a exercir aquest control: és a dir, la Mort, la Mort no natural a l'engròs... començant amb la fam i la malaltia, vastes epi-

* Aquesta experiència la relata Ernest H. Rann, que va entrevistar Wallace per a l'article «El Doctor Alfred Russel Wallace a la seva llar», *The Pall Mall Magazine* (març 1909).

dèmies de totes dues... la violència, el desordre, les matances organitzades, les guerres i els suïcidis i els genocidis sagnants... tot plegat al ritme del trot dels Quatre Genets que esponjaven els ramats de la humanitat fins que només en quedaven uns quants, els més forts i més sans, amb prou menjar per poder sobreviure. Això era precisament els que passava amb els animals, va dir Malthus.

Abura! El cervell de Wallace s'il·lumina amb un llampec —*És això!*— i veu la solució al que els naturalistes anomenaven «el misteri dels misteris»: com funciona l'Evolució! És clar! Ara ho pot veure! Les poblacions animals pateixen les mateixes morts massives que l'home. Tots, des dels simis fins als insectes, lluiten per sobreviure, i només els «més aptes» —l'expressió és de Wallace— se'n surten. Ara pot veure una progressió inevitable. A mesura que passen les generacions, les eres, els eons, una raça s'ha d'adaptar a tantes condicions canviants, obstacles i amenaces que es converteix en una cosa completament diferent —una *nova* raça, una nova *espècie!*— per tal de poder sobreviure.

Durant com a mínim seixanta-quatre anys els naturalistes britànics i francesos, començant per l'escocec James Hutton³ i l'anglès Erasmus Darwin⁴ el 1794 i el francès Jean-Baptiste Lamarck el 1800,⁵ havien estat convençuts que totes les diverses espècies de plantes i animals d'avui en dia havien evolucionat d'alguna manera a partir de les més antigues. El 1844 la idea havia il·luminat el cel en la forma d'un èxit de vendes de lectura fàcil anomenat *Vestiges of the Natu-*

ral History of Creation [*Vestigis de la història natural de la Creació*], una cosmologia completa de la creació de la terra i el sistema solar i la vida vegetal i animal des de les formes més baixes fins a les transmutacions dels micos en l'home. Va fascinar lectors de totes les estofes, altes i baixes: Alfred, Lord Tennyson; Gladstone, Disraeli, Schopenhauer, Abraham Lincoln, John Stuart Mill; i la reina Victòria i el príncep Albert (que se'l llegien en veu alta l'un a l'altre)... a més del públic en general, que s'hi va abocar a cabassos. No hi havia el nom de l'autor ni a la coberta ni a cap altre lloc de les seves quatre-centes pàgines. Ell o ella —n'hi havia que pressuposaven que un escriptor tan insidiós havia de ser per força una dona; la filla de Lord Byron, Ada Lovelace, molt més intel·ligent del que li convenia, era una de les sospitoses— es devia ensumar el que passaria.⁶ El llibre i la Srta., Sra. o Sr. Anònim va rebre un diluvi de foc infernal per part de l'Església i els seus estudiosos i devots. Un dels pilars de la Fe era la doctrina que l'Home havia descendit del cel, i de cap manera dels micos penjats dalt dels arbres. Entre els estudiosos, l'atac més ferotge va ser el del reverend Adam Sedgwick a l'*Edinburgh Review*.⁷ Sedgwick era un sacerdot anglicà i un geòleg prominent a Cambridge. Si les paraules fossin flames, les de Sedgwick haurien cremat l'heretge anònim a l'estaca. La miserable criatura desprenia la fetor de «la deformitat i la ronya interiors».⁸ El seu pensament estava esguerrat sense esperança per «unes opinions barroeres i fastigoses sobre la fisiologia»,⁹ si és que tenia capacitat de

pensament. El pobre infeliç pensava que «la religió és una mentida» i «les lleis humanes una massa de follia, i una injustícia immunda», i que «la moralitat és una falòrnia». En resum, aquell apòstata fastigós pensava que «pot fer a l'home i a la dona molt millors gràcies a l'ajuda d'un babuí» que no pas gràcies a la gràcia de Déu Nostre Senyor.¹⁰

Llavors el llibre va despertar les ires d'alt coeficient d'intel·ligència entre les files dels naturalistes en general. El van trobar periodístic i digne d'un aficionat; la qual cosa vol dir que era obra d'un desconegut no afiliat i que representava una amenaça contra el seu estatus. El noi meravelles de l'establishment científic «seriós», Thomas Henry Huxley, que llavors tenia vint-i-vuit anys, va escriure el que més endavant es va descriure com «una de les ressenyes de llibres més verinoses de tots els temps»¹¹ quan es va publicar la desena edició del llibre el 1853. Va qualificar *Vestigis* com «una obra de ficció atractiva en el seu moment i que encara resulta prou notòria».¹² Pel que fa al seu autor anònim, era una d'aquelles persones ignorants i superficials que «s'interessen marginalment per la ciència i deixen totalment de banda la lògica».¹³ Dintre de l'establishment, tothom estava encantat de destacar que aquell setciències anònim era incapaç d'explicar com, a través de quin procés físic, se suposava que tenia lloc tota aquella transmutació, aquella evolució. Ningú no ho podia explicar... fins ara mateix, fins fa uns escassos *instants*, a l'interior del *meu* cervell! *El meu!* El d'Alfred Russel Wallace!

Encara és ajagut al llit xop i pudent, provant de suportar els inacabables paroxismes de la malària, quan l'arreplega una altra mena de febre, una febre *exultant*... un desig fervent d'enregistrar la seva revelació i mostrar-la al món... *ara!* Durant dos dies i dues nits¹⁴... en qualsevol moment mitjanament tranquil entre els calfreds, els tremolors a les costelles, les febres i la suor... escriu i escriu escriu escriu un manuscrit de més de vint pàgines amb el títol «Sobre la tendència de les varietats d'apartar-se indefinidament del tipus original».¹⁵ Ho ha aconseguit! La seva serà la primera descripció mai publicada sobre l'evolució de les espècies a través de la selecció natural. Va enviar-la a Anglaterra en el següent vaixell...

...però no pas a cap de les publicacions erudites populars com ara *Annals and Magazine of Natural History* o *The Literary Gazette; and Journal of Arts, Belles Lettres, Sciences, &c.*, on havia publicat quaranta-tres articles durant els seus vuit anys de treball de camp a l'Amazones i aquí a Malàisia. No, aquest article en particular —*l'Article*— el faria pujar a l'escenari principal. Volia que arribés directament al degà de tots els naturalistes britànics, Sir Charles Lyell, el gran geòleg. Si Lyell trobava que la seva teoria sorprenent tenia mèrit, ell tenia el poder necessari per presentar-la al món d'una manera heroica.

El problema era que Wallace no coneixia Lyell. I en aquella petita illa primitiva, on hauria pogut trobar-ne l'adreça? Però s'havia cartejat unes quantes vegades amb un altre *gentleman* que era amic de Lyell,

el nét d'Erasmus Darwin, Charles. Charles havia mencionat casualment en una carta de dos anys enrere, el 1856, que Lyell havia lloat un dels articles recents de Wallace (probablement «Sobre la llei que ha regulat la introducció de noves espècies», conegut també com l'article sobre la «Llei Sarawak», 1855).¹⁶ A començament de març de 1858, el manuscrit de Wallace i una carta navegaven per l'oceà, a 7.200 milles d'Anglaterra, adreçades a l'Honorable Charles Darwin. La carta era extremament educada. Gairebé s'arrossegava per terra. Wallace demanava a Darwin que, si us plau, es llegís el seu article i, si el trobava prou digne, que si us plau el fes arribar a Lyell.

I així Wallace va posar la seva descoberta de totes les descobertes —l'origen de les espècies a través de la selecció natural— en mans d'una colla de distingits *gentlemen* britànics. L'any 1858 era al capdamunt de la cresta de l'onada victoriana i del domini de l'Imperi britànic sobre palmeres i pins. La Gran Bretanya era la potència militar i econòmica més poderosa de la Terra. La puixant Royal Navy havia conquerit i preservat colònies a tots els continents tret del Pol Sud glaçat i a prova d'humans. La Gran Bretanya havia donat a llum la Revolució Industrial i la continuava dominant llavors, el 1858, gairebé un segle després. Controlava el 20% de tot el comerç internacional i el 40% de tot el comerç industrial. Liderava el món en el progrés científic, des de les invencions mecàniques fins als avenços en medicina, matemàtica i ciències teòriques.

Per donar cara a tot això, la Gran Bretanya tenia a la seva disposició l'aristòcrata amb els millors acabats de tot Occident... el *gentleman* britànic. Podia tenir o no un títol nobiliari. Podia ser un Sir Charles Lyell o un senyor Charles Darwin. Tant era. Altres aristòcrates europeus, fins i tot alguns de francesos, es tapaven la vista amb l'avantbraç per protegir-se els ulls en presència del *gentleman* britànic. La llueur i el refinament dels guarniments habituals —maneres, roba, posat, accent torturat, enginy, i l'arma lacerant de l'enginy, la ironia— eren el menys important. El més important era la riquesa, preferiblement heretada.

El *gentleman* britànic, més conegut en èpoques passades com a membre de la noblesa terratinent, vivia típicament de la seva riquesa heretada en una propietat rural de quatre-centes hectàrees o més, que llogava a les ordres socials inferiors perquè les cultivessin.¹⁷ Anava a Oxford (Lyell) o a Cambridge (Darwin) i es podia convertir en oficial de l'exèrcit, clergue, advocat, metge, primer ministre, poeta, pintor o naturalista... però no *calia* que ho fes. No li calia treballar ni un sol dia de la seva vida. L'ascensió de Sir Charles Lyell a l'estatus de *gentleman* britànic havia començat el dia que el seu avi, que també es deia Charles Lyell, va convertir una carrera naval en prou diners per comprar una propietat d'incomptables hectàrees i una mansió sumptuosa a Escòcia, on es va retirar a viure la vida d'un gran senyor que ja no patia la tara social d'haver de treballar. La seva antiga carrera naval, que havia estat una necessitat en el seu

moment, enfosquia en certa manera la seva figura, però el seu fill (un altre) Charles va néixer lliure d'aquesta maledicció, i amb el temps el seu nét va esdevenir Sir Charles Lyell (tercer Charles consecutiu),¹⁸ gràcies als seus assoliments en el camp de la geologia.* La línia dels Darwin arribava molt més enrere, uns dos-cents anys, fins a mitjan segle xvii, amb Oliver Cromwell i el seu sergent de lleis —és a dir, advocat— que es deia Erasmus Earle.¹⁹ Erasmus va aprofitar la seva posició per fer una petita fortuna i aconseguir enormes quantitats de terres, i mai més cap *gentleman* de les subsegüents vuit generacions, o més, dels Earle-Darwin, no va haver de treballar.

El pare de Charles Darwin, Robert Darwin, era metge; igual que el *seu* pare, Erasmus Darwin. L'autèntica passió de l'avi, però, era invertir, prestar, especular, apostar i fer tota mena de tractes en els mercats de diners de la Revolució Industrial. Va acumular una fortuna immensa... i llavors la va multiplicar quan es va casar amb una filla de Josiah Wedgwoog, un dels primers gegants de la indústria. Wedgwood era ceramista, un artesà, que havia creat fàbriques que produïen una ceràmica millor del que cap ceramista normal i corrent hauria pogut somiar. El món on es movia Robert Darwin era Londres i el seu districte financer, la City. Però com la majoria dels grans revolucionaris

* Sir Charles Lyell va rebre el títol de «Sir» el 1848 i van fer-lo baronet el 1864. Va rebre la Medalla Copley per la seva obra científica el 1858. És enterrat a l'Abadia de Westminster.

industrials britànics, havia decidit viure al camp en una propietat enorme i enormement irrellevant —la seva, a Shropshire, es deia *the Mount*— per demostrar que la seva grandesa era equiparable a la de l'antiga noblesa terratinent.²⁰ Va pagar perquè el seu fill Charles estudiés medicina a la Universitat d'Edimburg (el noi ho va deixar), llavors va enviar-lo a Christ's College, a Cambridge, per fer-lo clergue (el noi ho va deixar), i llavors es va haver de conformar amb el fet que el noi toqués fons a Cambridge i aconseguís amb prou feines una llicenciatura en humanitats (sense cap distinció ni la més mínima idea de què en faria, de la seva vida), i llavors va pagar de mala gana perquè el noi s'embarqués en un viatge d'exploració, o gira turística, o vés a saber el què, de cinc anys de durada, en un vaixell que tenia nom de gos, l'H.M.S. *Beagle*, per poder preparar-se per exercir una carrera en el camp de —si més no, aquesta era l'opinió del doctor Darwin— res de res. Un cop el noi va acabar aquella bajanada, el doctor Darwin, que també s'havia casat amb una Wedgwood, va burxar el noi, que tenia vint-i-nou anys, perquè es casés el 1839 amb la seva cosina de primer grau, Emma Wedgwood, una soltera de trenta anys perfectament agradable, tot i que poc atractiva, i el 1842 els va comprar una casa de camp, Down House, al sud-est de Londres, i va deixar prou diners a nom del noi perquè pogués viure còmodament per sempre més. Viure bé representava vuit o nou criats —un majordom, una cuinera, un ajuda de cambra o dos, una minyona, una assistenta, i

com a mínim una mainadera i una institutriu— des del primer dia.*

En quina situació deixava això, la vida eternament pagada pel papà d'un *gentleman* britànic, algú com Alfred Russel Wallace? El seu pare, advocat, havia emprès una carrera legal i una carrera en els negocis —i una família i mitja, per dir-ho d'alguna manera: una esposa i nou fills (Alfred era el vuitè)— i va acabar estafat i en bancarrota, totalment desfet. Els Wallace eren la viva imatge del que avui es coneix com a família en declivi social. No tenien diners perquè Alfred pogués continuar amb la seva formació més enllà de l'escola primària. Anys després, per poder pagar les seves exploracions a l'Amazones i a Malàisia, Wallace havia d'enviar monumentals carretades de serps (mortes), mamífers, petxines, ocells, escarabats, papallones —un munt de papallones extravagants— arnes, mosquits i cuques de tota mena, a un agent situat a Anglaterra... que llavors els venia a científics, naturalistes amateurs, colleccionistes, amants de les papallones, i qualsevol altre persona que estigués interessada en coses estranyes i exòtiques procedents del baix ventre de la terra. Un sol carregament podia contenir milers d'elements. La mena de mortal disposat o forçat pel

* Emma Darwin va escriure al seu diari sobre el tema de contractar servents per al seu trasllat a Down House. També va documentar molts detalls sobre la salut de Charles i la seva vida familiar. Els seus diaris complets estan disponibles digitalment a *Darwin Online* (Darwin-online.org.uk).

Destí a aventurar-se en aquells mons de Déu amb fang fins als turmells, amb una calor que fregia el cervell, amb núvols de mosquits, amb paisatges nocturns castigats per les febres... en terrenys que bullien plens de serps verinoses... per recollir curiositats de centena en centena²¹... s'anomenava caçamosques. Els *gentlemen* com Lyell i Darwin no consideraven els caçamosques com a col·legues naturalistes sinó com a subministradors de serveis, com els pagesos o els teixidors.

Vet aquí doncs Alfred Wallace... un caçamosques. La simple idea d'*haver-se de guanyar la vida*, i encara més d'haver-ho de fer com a caçador de cuques a Malàisia, era suficient perquè a qualsevol *gentleman* li comencés a sortir urticària... i a mitjan segle XIX, els *gentlemen* dirigien totes les àrees cabdals de la vida britànica: política, religió, l'exèrcit, les arts i les ciències. Wallace era molt conscient que estava a punt d'entrar en contacte amb un estrat social molt per damunt del seu. Però no escrivia pas a Lyell, via Darwin, per buscar acceptació social. L'única cosa que buscava era el reconeixement professional d'uns eminents col·legues naturalistes.

Quina ingenuïtat! El *gentleman* britànic no tan sols era ric, poderós, i refinat. També era més espavilat que ningú... més fi... més subtil... més hàbil que ningú. Es deia que un *gentleman* britànic et podia robar la roba interior, els calçotets, lligacames i mitjons, i mirar-te als ulls sense parpellejar mentre tu li preguntaves si tot d'una no s'havia girat fred.

Quan va rebre el manuscrit i la carta, el juny de 1858 —i si us plau, perdoneu-me aquí un anacronisme, concretament un verb de gairebé exactament un segle després—, el senyor Charles Darwin va al·lucinar. Va portar el manuscrit al seu bon amic Lyell, i tant... i l'hi va lliurar amb un xiscler boví per demanar-li ajuda. En vint pàgines, aquell tal Wallace havia anticipat l'obra de la seva vida... *l'obra de tota la seva vida!* «Anticipar» era la paraula que es feia servir el 1858 per dir «robar l'exclusiva».

Darwin havia assolit una reputació sòlida entre els naturalistes amb una sèrie de monografies sobre esculls de coral, illes volcàniques, fòssils, percebes, els hàbits dels mamífers... havia escrit un llibre atractiu i molt lloat, *Journal of Researches* (més conegut pel seu títol posterior, *El viatge del «Beagle»*), sobre el seu viatge de cinc anys (1831-36) a bord de l'HMS *Beagle*, una de les moltes exploracions angleses arreu del món pagades pel govern durant el segle XIX. Havia estat elegit no tan sols membre de la Geological Society, sinó també del cos científic més prestigiós d'Anglaterra, la Royal Society de Londres, els membres de la qual estaven restringits a vuit-cents; és a dir, els principals vuit-cents científics de tot el món. Perfecte: tot allò no tenia cap importància per a ell davant de la seva Teoria de l'Evolució, la *secretíssima* obra de la seva vida.

Havia començat a pensar en l'evolució —«transmutació» era el terme que es feia servir aleshores— quan era al *Beagle*. Cap al 1837, un any després que l'expedició hagués acabat, estava convençut que tota

la vida vegetal i animal de la Terra era el resultat de la transmutació, és a dir, de l'evolució de les diverses espècies al llarg de milions d'anys. I no tan sols les plantes i els animals... els exploradors del *Beagle* passaven llargs intervals a terra ferma, i Darwin trobava sempre nadius tan primitius que li semblaven, a un *gentleman* britànic com ell, molt més propers als simis que no pas als éssers humans... en particular els *fueguins*. Els *fueguins* eren nadius de Tierra del Fuego, una província argentina i xilena situada tan al sud que la seva punta inferior forma part de l'Antàrtida. Els *fueguins* eren morens i arrugats pel sol i peluts. Tenien els cabells tan esperrucats com els d'un... diguem-ne... doncs sí, com els d'un mico pelut i salvatge. Tenien les cames peludes massa curtes i els braços peluts massa llargs, desproporcionats per als seus torsos peluts. Als ulls de Darwin, l'única cosa que distingia els *fueguins* dels simis superiors era el poder de la parla, si és que de la seva parla se'n podia dir un poder. El vocabulari *fueguí* era tan petit i la seva gramàtica infestada de grunys tan simple i simplista, que la distinció resultava ben pobra, segons la manera de pensar de Darwin.²² Encara no tenia la més mínima idea que la parla, fossin grunys proferits per salvatges a la quinta forca o frases refinades entonades pels dandis més fatus de Londres, era de lluny —de molt lluny— el poder més gran que posseïa cap criatura sobre la capa de la Terra.

Va ser després de posar els ulls al damunt d'aquests i altres simis peluts per sota de l'equador que una no-

ció blasfema, mortalment pecaminosa, totalment emocionant, criadora de fama i cultivadora de glòria, va entrar al cap de Darwin. ¿I si gent com els *fueguins* no fossin en realitat *gent* sinó un estadi intermedi en la transmutació, l'evolució, del simi en... l'*Homo sapiens*? Que Déu havia creat l'home a la seva imatge era una de les peces centrals de les creences cristianes. El 1809, quan Lamarck es va atrevir a suggerir (a *Philosophie Zoologique*) que els simis havien evolucionat fins a arribar a l'home, es va suposar que tan sols el seu heroisme llegendari en la guerra dels Set Anys va salvar-lo de patir una mala fi en mans de l'Església i els seus poderosos aliats. (El foc d'artilleria havia mort més de la meitat dels homes d'una companyia d'infanteria francesa, i tots els seus oficials. Un soldat ras baixet, prim, de disset anys, un tal Lamarck, va fer un pas endavant i gràcies a la força de la seva personalitat va assumir el comandament i va mantenir la posició de la companyia fins que van arribar reforços...)

Darwin se sentia petrificat per la perspectiva de patir la condemnaió general, però també consumit per les flames de l'ambició. Set anys després, el 1844, l'autor de *Vestigis de la història natural de la creació* se sentia de la mateixa manera: per tant, s'amagava al darrere de la denominació Anònim, i no en va sortir mai. Ni tan sols la perspectiva de la fama va ser suficient per superar aquella por. El seu nom no es va revelar fins que la dotzena edició de *Vestigis* es va publicar el 1884, el quarantè aniversari del llibre... tretze anys després de la mort de l'autor. Llavors, a la fi, a la

portada del llibre hi figurava un nom: Robert Chambers. Malgrat el seu esnobisme, els *gentlemen* naturalistes havien tingut raó. Chambers no era un *gentleman* sinó un periodista, cofundador amb el seu germà, William, del *Chamber's Edinburgh Journal* i de *Chamber's Encyclopaedia...* i també era un naturalista aficionat.

Darwin patia la mateixa timidesa que Chambers, però hi havia alguna cosa més que el feia tirar enrere. Com a naturalista lliurat a la seva vocació, tenia un problema encara més gran: un buit enorme d'evidència pel que feia al llenguatge, que separava els humans de qualsevol ancestre animal. Això el rosegava per dintre. Podia explicar el polze oposable de l'home, la seva postura erecta, i el seu crani enorme, però no podia trobar ni una sola prova sòlida que la parla dels humans hagués evolucionat a partir dels animals. La parla semblava com si hagués saltat a les boques dels éssers humans procedent del no-res. Hi va rumiar i rumiar. I rumiar...

Un moment. Què *era* la parla? Comunicació vocal, no? Doncs els animals tenien les seves formes de comunicació vocal, també, i algunes eren força complexes. Els cercopitècids tenen crits diferents per advertir a la tropa de la presència dels predadors més perillosos. Tenen un crit per als lleopards, un altre per a les àligues, un altre per als babuïns, un altre per a les pitons, a més de variacions del crit de la pitó per indicar una mamba o una cobra. Utilitzaven determinades entonacions per indicar que els informes d'un determinat cercopitècid no eren del tot fiables.

Vet-ho aquí, doncs: semàntica de mones. Si això no era l'equivalent del llenguatge, llavors què ho era? D'acord, no hi havia cap evidència directa que ho assenyalés... però era *evident*, oi que sí? La parla d'animals com els cercopitècids havia evolucionat cap a la parla humana... d'alguna manera... i si encara no hi havia proves evidents... era perquè ningú no s'havia esforçat prou a trobar-les, perquè *haviem* de ser en alguna banda.

Però, per què *hi havien de ser*? Perquè en aquell moment, el 1837, Darwin havia caigut sense adonar-se'n en la trampa del cosmogonisme, la compulsió de trobar la sempre elusiva Teoria del Tot, una idea o narrativa que revela que en el món tot forma part d'una sola pauta, sobtadament clara i diàfana. El primer savi que es va fixar un objectiu com aquest sembla que va viure durant el segle III de l'Era Comuna, tot i que el terme en si, Teoria del Tot, va crear-lo fa cinquanta anys un escriptor de ciència-ficció, Stanislaw Lem, per tal de riure-se'n. A finals del segle passat, havia començat a aparèixer en publicacions científiques amb una cara prou seriosa. Per a Darwin, havia estat una cosa seriosa un segle abans, tant és quin nom se li donava llavors. Demostrar que la parla evolucionava a partir dels sorolls proferits pels animals inferiors es va convertir en l'obsessió de Darwin. Al capdavant, la seva *era* una Teoria del Tot. Tant eren les acrobàcies verbals i els salts de lògica que calguessin, la parla, el llenguatge, *havia* d'encaixar en la seva cosmogonia impecable. *Parleu*, bèsties.